

[CONSTANTIJN HUYGENS] (DEN HAAG)
AAN [DANIËL HEINSIUS (LEIDEN)]
13 AUGUSTUS 1620

89

Samenvatting: Huygens schrijft Heinsius hoe hij te Venetië een collegium musicum bijwoonde, daar pater Fulgentius ontmoette, maar niet via deze tot Paolo Sarpi kon doordringen.

Over een antwoord door Heinsius is niets bekend. Huygens schreef opnieuw aan Heinsius op 24 augustus 1620 (Worp 1, nr. 90, pp. 55-56).

Bijlage: 'Italia decolor' (Huygens 1620; gedicht).

Primaire bronnen: Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLIV, nr. 35, fol. 45r: ontwerp (autograaf).

— Den Haag, Kon. Bibl., Hs. KA XLV, nr. 35, fol. 3rv: later afschrift naar ontwerp (Constantijn [V] Huygens).

Vroegere uitgave: Worp 1, nr. 89, p. 55: onvolledig (<De reditu nostro ... solis non daretur>, <De populo moribusque ... elegia quam adjeci.>), rest samengevat.

Namen: François van Aerssen; Fulgentius; Paolo Sarpi (Paulus Servita).

Plaatsen: Chiavenna; Italië; Leiden; Rhetië; Val Tellina; Venetië.

Glossarium: conventus musicus (muziekcollege).

Transcriptie

Vir amplissime,

De reditu nostro jam dudum publicus te rumor certiore fecerit. Non tempero tamen mihi, neque, insalutatâ Lugduno, ubi tantæ humanitatis reum me agnosco, quiescendum censeo, quanquam à Patre Paulo, cujus viri notitiam commendationi tuæ debere gestiebam, non refero ne salutem quidem, nisi fideicommissariam et ab ore Fulgentii, cujus mihi copiam benignior sors fecit, per occasionem musici conventus, quo iturum non ille me fortasse non ego illum ignorabam. Alterum non conveni. Quid autem? Ne vidi quidem, neque de facie novisse glorior, nisi ex fide pictorum. Cave mireris tamen, et iniquus sis, si ullum immotum lapidem reliquisset dubites, quo ad optatissimum tanti viri adspectum admitterer. At enim publicis negotiis admoveri (hunc nobis honorem ab amplissimo Domino Legato deferri passim innotuerat) et privatâ eorum consuetudine frui, quorum patria quotidie vel ope vel consiliis utitur, τῶν ἀδυνάτων est in illâ republicâ, ubi tria verba cum exteris commutata, neque protinus ad senatum delata, odium, suspicionem, invidiam, et quiddam amplius inducere ipsi vidimus, ipsi comperimus. Forsan et ipse tu didiceris ab iis, qui ante nos istorum hominum lustraverint ἄστυα καὶ νόον.

Porrò literas tum tuas homini deferendas curavi. Eas quam habuerit charas, quam acceptas, quam item doluerit non ferre utriusque nostram conditionem, ut horulam cominus de amico tam singulari confabularemur, plenissimè fidem Fulgentius fecit, cujus congressu aliquanto sanè consolator Venetiis discessi, quasi lunæ intuitu contentus, cum solis non daretur.

Non minus interim debere me tibi profiteor, qui tam benignam operam tam immerenti, tam ultro sponderis, obtuleris, præsentaris, quo me nomine devinctum tibi tuisque perpetuò tenebis, etiam quam antea, si potis est, arctius propriusque. Vale multum, vir maxissime, et nos ama. Hagæ-Comitis, Idibus Augustis MDCXX.

De populo moribusque Italiæ, quid sentiam, ingenuè prolocutus in eligiâ quam adjeci. Excidit illa in reditu Clavennæ diem unam otianti, et aliquot insignium virorum censuræ feliciter elapsa, ad ¹supremum ²vestræ tribunal ³eo confidentior festinat.

---

1. KA XLV: <extremum>.

2. KA XLV: <vestrum>.

3. KA XLV: <ea>.

Sed heu! ⁴Uti de Clavennâ mentionem feci, non teneo me quin tristissimi ab illâ Rhætiâ nuncii participem te faciam, quo paucis à discessu nostro diebus irrupisse fertur in vallem Tellinam proscriptorum, Hispanorum ac Mediolanensium agmen, et miserandâ strage ad mille homines in templo deprehensos trucidasse, nec fæminarum nec infantium habitâ ratione, per omnem denique regionem horrendum in modum sæviisse.

Vertaling

Geachte heer,

U hebt ongetwijfeld al lang via horen-zeggen vernomen van onze terugkeer. Ik schrijf u nu al en vind niet dat ik mij, nog voor Leiden te hebben gegroet (waar ik mij aldus schuldig weet aan een gebrek aan voorkomendheid), stil hoeft te houden, hoewel ik van pater Paolo [Sarpi], met wie ik had gehoopt door uw aanbeveling kennis te kunnen maken, u alleen de groeten kan terugdoen via derden en met name via de mond van pater Fulgentius, wiens welwillendheid mij daartoe de gelegenheid gaf, tijdens het bijwonen van een collegium musicum, waarvan ik niet meer weet of hij mij of ik hem daarheen meenam. De ander [nl. Sarpi zelf] heb ik niet ontmoet. Wat? Ik heb hem zelfs niet gezien, en ik kan mij alleen erop beroemen te weten hoe hij eruit ziet door vertrouwen te stellen in schilders. Pas op om u te verbazen en onbillijk te zijn, als u denkt dat ik niet alle mogelijk middelen heb geprobeerd om toegelaten te worden tot de gewenste aanblik van die man. Immers, om tot staatszaken toegelaten te worden - het is algemeen bekend dat deze eer aan ⁵mijnheer de gezant is voorbehouden - en om persoonlijke omgang te genieten met hen van wie het ⁶vaderland dagelijks òf de inspanningen òf de raadgevingen gebruikt, is ¹een onmogelijkheid¹ in deze republiek, waar drie woorden met een buitenlander gewisseld die niet tevoren aan de senaat zijn gemeld voldoende zijn voor haat, verdenking, afgunst, of erger, zoals wij zelf hebben gezien en begrepen. Misschien is dat u ook al verteld door hen die vóór ons ¹de vriendelijkheden en de gezindheid¹ van deze mensen op hun reizen hebben ondervonden.

Verder heb ik ervoor zorg gedragen dat uw ⁷brief aan de man is gegeven. Hoe graag hij deze ontving en hoe hij het betreurde dat ons beider omstandigheden het niet toelieten om een uurtje van vriend tot vriend met elkaar te spreken, dat maakte pater Fulgentius duidelijk. Door mijn ontmoeting met hém kon ik Venetië enigszins getroost verlaten, als iemand die tevreden is met de aanblik van de maan als de zon zich niet laat zien.

Niettemin moet ik bekennen dat ik mij verplicht voel jegens u, die uit eigen beweging een zo waardevolle taak heeft beloofd, aangeboden en opgedragen aan iemand die dat niet verdient, waardoor u mij voor altijd aan u en de uwen verplicht zult houden, zelfs nog meer dan tot nu toe, als dat tenminste mogelijk is. Gegroet, waarde heer, en denk aan mij. Den Haag, 13 augustus 1620.

Wat ik over het volk en de zeden van Italië denk, heb ik openhartig uiteengezet in het bijgevoegde ⁸gedicht. Het kwam tot stand toen wij op de terugweg één dag te Chiavenna verbleven, en het spoedt zich, na het oordeel van verschillende wijze mannen met glans te hebben doorstaan, met des te meer vertrouwen naar de hoogste rechtbank van uw oordeel.

Maar ach! Nu ik Chiavenna noem, kan ik niet nalaten u deelgenoot te maken van de treurige boodschap uit dat Rhetië, hoe enkele dagen na ons vertrek een leger van huurlingen, Spanjaarden en Milanezen de Valtellina is binnengevallen, in een afschuwelijke slachting tegen de duizend mensen, bijeengedreven in een kerk, heeft afgemaakt, zonder vrouwen en kinderen te sparen, en vervolgens op een verschrikkelijke manier heeft huisgehouden in de hele streek.

---

4. KA XLV: <Ubi>.

5. François van Aerssen.

6. Venetië.

7. Heinsius aan Sarpi, april 1620 (verloren).

8. 'Italia decolor,' Chiavenna, 13-14 juli 1620 (Gedichten 1, pp. 186-187).

